

Yttrandefrihetskommittén

Ju 2003:04

Göran Lambertz, ordförande

goran.lambertz@dom.se

08 – 561 666 13

070 – 31 288 31

Integritetsskydd - utkast till lagtext och författningskommentar till en mer specificerad bestämmelse

Promemorians innehåll

Inledning	1
Författningsförslag	2
Författningskommentar	3

Inledning

I frågan om skydd för privatlivet föreligger hittills sex numrerade promemorior: PM 55, 56, 62, 63, 66 och 68. Den här promemorian kan ses som en fortsättning på PM 62, som innehåller överväganden, lagtext och författningskommentar till två möjliga straffrättsliga bestämmelser om skydd för privatlivet. Här finns lagtext och författningskommentar till en tredje straffrättslig bestämmelse med ett betydligt mer preciserat och därmed krympt tillämpningsområde.

Endast själva straffbestämmelsen anges i promemorian, inte någon följdlagstiftning. Så småningom måste vi ta ställning till exempelvis åtalsregler, frågan om ansvar för försök, skadeståndsbestämmelser, övergångsbestämmelser m.m.

Författningsförslag

1 Förslag till [bestämmelse i en ny yttrandefrihetsgrundlag]

Härigenom föreskrivs ...

7 kap. Om yttrandefrihetsbrott

Gärningar som utgör yttrandefrihetsbrott

2 § Med beaktande av yttrandefrihetens ändamål att säkra ett fritt meningsutbyte, en allsidig upplysning och ett fritt konstnärligt skapande ska som yttrandefrihetsbrott anses följande gärningar, om de begås i massmedier och är straffbara enligt lag:

...

16. *integritetskränkning*, varigenom någon, utan att det är försvarligt, allvarligt kränker någon annan genom att exponera dennes kropp på ett särskilt närgånget sätt, blottlägga ett sexuellt övergrepp mot personen, förfölja denne med ideliga förödmjukande tillmälen eller sprida bilder som tillkommit genom olovlig fotografering enligt 4 kap. 6 a § brottsbalken;

...

Denna lag träder i kraft [samtidigt som yttrandefrihetsgrundlagen i övrigt].

2 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att det i brottsbalken ska införas en ny paragraf, 5 kap. 3 a §, av följande lydelse.

5 kap.

3 a §

Den som i text eller bild allvarligt kränker någon annan genom att

- a) exponera dennes kropp på ett särskilt närgånget sätt,
- b) blottlägga ett sexuellt övergrepp mot personen,
- c) förfölja denne med ideliga förödmjukande tillmälen, eller
- d) sprida bilder som tillkommit genom olovlig fotografering enligt 4 kap. 6 a §,

döms för *integritetskränkning* till böter eller fängelse i högst sex månader.

En kränkning enligt första stycket är inte brottslig om den med hänsyn till omständigheterna var försvarlig.

Denna lag träder i kraft [samtidigt som bestämmelsen ovan].

Författningskommentar

Förslaget till [bestämmelse i en ny yttrandefrihetsgrundlag]

7 kap.

2 §

...

16. *integritetskränkning*, varigenom någon, utan att det är försvarligt, i text eller bild allvarligt kränker någon annan genom att exponera dennes kropp på ett särskilt närgånget sätt, blottlägga ett sexuellt övergrepp mot personen, förfölja denne med ideliga förödmjukande tillmälen eller sprida bilder som tillkommit genom olovlig fotografering enligt 4 kap. 6 a § brottsbalken;

...

1. I punkt 16 finns en ny straffbestämmelse avseende *integritetskränkning*. Den motsvaras av en ny bestämmelse i 5 kap. 3 a § brottsbalken. Här hänvisas i största delarna till författningskommentaren till den bestämmelsen. Avsikten är att bestämmelsen i yttrandefrihetsgrundlagen ska tolkas och tillämpas på väsentligen samma sätt som bestämmelsen i brottsbalken.

2. Vid tillämpningen av straffbestämmelsen i yttrandefrihetsgrundlagen måste dock särskild hänsyn tas till yttrandefriheten. Detta framgår uttryckligen av den s.k. instruktionen i 1 kap. 10 §, där det sägs att den som ska döma över missbruk av yttrandefriheten eller på annat sätt vaka över att grundlagen efterlevs ”bör betänka att yttrandefriheten är en grundval för ett fritt samhällsskick, se mer till syftet än till framställningssättet och vid tveksamhet hellre fria än fälla”.

3. Instruktionen innebär att yttrandefriheten och dess betydelse måste beaktas när straffbestämmelsen i grundlagen ska tolkas och tillämpas. I vissa särskilda fall innebär detta att ett handlande som bedöms straffbart enligt brottsbalken går fritt vid en bedömning enligt yttrandefrihetsgrundlagen. Ett exempel kan vara att en närgånget bild på en känd person kan vara tillåten att lämna i ett grundlagsskyddat medium men straffbar på exempelvis en ”skvallerblogg” utan ansvarig utgivare.

4. Straffbestämmelsen i yttrandefrihetsgrundlagen omfattar självfallet bara sådana yttranden som omfattas av yttrandefrihetsgrundlagen, medan bestämmelsen i brottsbalken omfattar alla integritetskränkningar av angivet slag som inte är försvarliga.

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

5 kap.

3 a §

Den som i text eller bild allvarligt kränker någon annan genom att

- a) exponera dennes kropp på ett särskilt närgånget sätt,
- b) blottlägga ett sexuellt övergrepp mot personen,
- c) förfölja denne med ideliga förödmjukande tillmälen, eller
- d) sprida bilder som tillkommit genom olovlig fotografering enligt 4 kap. 6 a §, döms för *integritetskränkning* till böter eller fängelse i högst sex månader.

En kränkning enligt första stycket är inte brottslig om den med hänsyn till omständigheterna var försvarlig.

1. I 5 kap. 3 a § införs en ny bestämmelse som i *första stycket* straffbelägger vissa angivna grova kränkningar av privatlivet. Bestämmelsen har sin motsvarighet i 7 kap. 2 § 16 yttrandefrihetsgrundlagen. Bestämmelsen i brottsbalken har dock ett annat och ett vidare tillämpningsområde, då den inrymmer alla sådana allvarliga kränkningar i text eller bild som nämns i paragrafen och som inte sker i ett grundlagsskyddat medium.

2. I första stycket nämns de typer av kränkningar som är straffbara enligt paragrafen. Det är att märka att bestämmelsen inte innehåller någon punkt som fångar in de övriga grova kränkningar som i enskilda fall kan bedömas vara lika allvarliga som de som nämns. Anledningen härtill är att lagstiftaren velat skapa bästa möjliga förutsebarhet kring tillämpningen av straffbestämmelsen.

3. I paragrafens inledning dras de grundläggande förutsättningarna för straffbarhet upp. Det ska röra sig om en allvarlig kränkning i text eller bild. Med en *kränkning* avses därvid en handling, ett yttrande eller något annat dylikt som sårar eller förödmjukar. Det är sålunda normalt inte fråga om någon kränkning om det som sker utgör exempelvis tillrätta-

visningar, undervisning, information eller retsamheter. Inte heller kan det i sig ses som en kränkning om någon t.ex. utsätts för ett skämt, en utmaning eller kritik. Sådana företeelser kan dock innebära kränkningar om de innehåller sårande inslag. Det avgörande är om handlingen eller yttrandet objektivt sett är att uppfatta som kränkande, sålunda inte i vad mån den som utsätts själv känner sig kränkt.

4. Oftast får rekvisitet kränkt inte någon självständig betydelse. Det beror på dels att endast *grova* kränkningar är brottsliga och att detta krav i praktiken nästan alltid kommer att vara mer avgörande för om ett brott ska anses föreligga än kravet att det ska vara fråga om en kränkning. Avsikten är att en kränkning ska kunna anses grov enbart om den är ägnad att allvarligt skada, såra, förödmjuka eller generera den som utsätts. I princip ska därvid bedömningen ske utifrån objektiva kriterier, men viss betydelse kan också tillmätas den omständigheten att den som kränker är medveten om den kränktes känslighet.

5. Normalt sett torde en kränkning få anses grov exempelvis när nakenbilder på en person mot dennes vilja sprids på Internet (punkt a), när förhör med ett barn om sexuella övergrepp publiceras (punkt b), när någon mobbas allvarligt och långvarigt (punkt c) och när bilder som har tagits i klart integritetskränkande sammanhang sprids (punkt d). Däremot är det normalt inte någon grov kränkning om det sprids elakheter om någon vid enstaka tillfällen, om privata men inte påtagligt känsliga bilder läggs ut på Internet eller om någon jagas intensivt med frågor under en begränsad tid.

6. Huruvida en kränkning är grov eller inte kan bero på vem det är som utsätts. En offentlig person får sålunda stå ut med betydligt mer än en vanlig privatperson. Särskilt personer med mycket stort inflytande i samhället eller som annars är mycket kända får normalt finna sig i en hårdhänt bevakning med exempelvis avslöjanden som för personen kan kännas både förödmjukande och generande. Det är endast undantagsvis som kränkningar riktade mot sådana personer är att bedöma som grova i bestämmelsens mening.

7. För att vara brottslig ska den grova kränkningen vara av något av de slag som nämns i punkterna a – d och som alla avser en persons privatliv. I *punkt a* talas först om att någons kropp exponeras på ett särskilt när-gånget sätt. Ovan har nämnts nakenbilder, i fråga om vilka detta rekvisit normalt är uppfyllt om inte personen samtyckt till publiceringen. Även exempelvis obduktionsbilder på mördade barn får anses vara av det an-givna slaget, liksom andra bilder som närgånget visar en dödad eller mycket svårt skadad person.

8. I *punkt b* nämns det fallet att ett sexuellt övergrepp blottläggs. Ovan har nämnts publiceringen av förhörsprotokoll om ett sådant över-grepp på ett barn. Under denna punkt faller också avslöjande berättelser från andra källor. För straffbarhet enligt punkt b fordras att övergreppet blottläggs, varmed här avses att detaljer avslöjas som gör att utomstående får en tydlig bild av vad som har hänt vid övergreppet.

9. I *punkt c* nämns det fallet att någon utsätts för förföljelse med ideli-ga förödmjukande tillmälen. Sådant förekommer exempelvis ibland på Internet, där skolelever ibland allvarligt mobbar andra elever genom sårande tillmälen och andra uttalanden. Det är inte tillräckligt för straff-barhet att sådana uttalanden görs någon enstaka gång. Det ska röra sig om ”ideliga” tillmälen och om något som kan klassificeras som förföljel-se. Allvarlig mobbning torde ofta få kategoriseras på det sättet.

10. I *punkt d* nämns slutligen det fallet att någon publicerar bilder som tillkommit genom olovlig fotografering. En förutsättning för straffbar-het är alltså här att det först har tagits bilder olovligen enligt 4 kap. 6 a §. Att bilderna sedan sprids gör naturligtvis ofta kränkningen extra allvarlig, och spridningen utgör därför ett särskilt brott om förutsätt-ningarna i övrigt i paragrafen är uppfyllda. Med spridning avses att bil-derna ska ha distribuerats till fler än i en starkt begränsad krets.

11. Vid bedömningen av vad som är en straffbar kränkning ska hänsyn tas till Europadomstolens tillämpning av artikel 8 i Europakonventionen om skydd för privatlivet. En kränkning som föranleder skadeståndsan-

svar för staten om den inte kan beivras bör normalt anses grov och sålunda straffbar om den är av något av de uppräknade slagen.

12. Straffet för det nya brottet är böter eller fängelse i högst sex månader. För förtal och förolämpning kan dömas till böter enbart, medan det för grovt förtal är föreskrivet böter eller fängelse i högst två år. Det har bedömts att brottsliga kränkningar enligt 3 a § ibland kan vara så allvarliga att det är motiverat med fängelse i straffskalan.

13. Enligt *andra stycket* är en sådan grov kränkning varom talas i första stycket inte straffbar om den med hänsyn till omständigheterna var försvarlig. Härmed avses framför allt sådana fall där påtagligt kränkande uppgifter publiceras om en person som är mycket känd eller har ett omfattande ansvar och därför utgör ett föredöme eller en förebild för många eller av någon annan anledning är omgiven av ett stort allmänt intresse. Det är givet att uppgifter om kända och inflytelserika personer ofta har betydligt större allmänintresse än uppgifter om vanliga privatpersoner. I försvarlighetsrekvisitet ligger sålunda i princip att det kränkande handlandet ska vara motiverat av ett allmänintresse kring personen i fråga.

14. Myndigheter och domstolar måste ta hänsyn till den omständigheten att det rör sig om en straffbestämmelse med relativt oklara konturer. Fällande dom bör därför, i enlighet med legalitetsprincipen, komma i fråga bara i klara fall.